

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

نماز شگوهمند جمعه و احكام آن
مطابق با فتوای امام

شماره کتاب

۳۹

ارژ هیئت تحریریه مؤسسه در راه حق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نماز شکوهمند جمعه و احکام آن

نویسنده:

هیئت تحریریه موسسه در راه حق

ناشر چاپی:

موسسه در راه حق

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	نماز شکوهمند جمعه و احکام آن
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۱۴	نماز جمعه در قرآن کریم
۲۰	اهمیت نماز جمعه در روایات
۲۲	آداب نماز جمعه
۲۲	اشاره
۲۳	الف- نظافت و آراستن خود
۲۴	ب- آمادگی قبلی
۲۴	ج- رعایت شرایط اخلاقی
۲۷	توصیه ی امام خمینی درباره ی نماز جمعه
۳۰	یادآوری به امامان جمعه
۳۰	اشاره
۳۱	چند توصیه به شرکت کنندگان در نماز جمعه
۳۴	چگونگی نماز جمعه و احکام آن
۳۶	خطبه نماز جمعه
۳۹	کسانی که نماز جمعه بر آنان واجب است
۴۰	وقت نماز جمعه
۴۱	چند مسئله ی دید از نماز جمعه
۴۱	اشاره
۴۲	خطبه ی اول
۴۵	خطبه ی دوم
۴۹	درباره مرکز

نماز شکوهمند جمعه و احکام آن

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: نماز شکوهمند جمعه و احکام آن / از هیئت تحریریه موسسه در راه حق

مشخصات نشر: قم: موسسه در راه حق و اصول دین، 1360.

مشخصات ظاهری: ص 41

فروست: (موسسه در راه حق؛ شماره کتاب 39)

وضعیت فهرست نویسی: فهرست نویسی قبلی

یادداشت: عنوان روی جلد: نماز شکوهمند جمعه و احکام آن مطابق بافتوای امام.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس

عنوان روی جلد: نماز شکوهمند جمعه و احکام آن مطابق بافتوای امام.

شماره کتابشناسی ملی: 20891

خیراندیش دیجیتال: انجمن مددکاری امام زمان (عج) اصفهان

ویراستار کتاب: خانم زهرا مرتضوی

ص: 1

اشاره

نام کتاب: نماز شکوهمند جمعه و احکام آن

نویسنده: هیئت تحریریه مؤسسه در راه حق

ناشر: مؤسسه در راه حق - قم تلفن 22222

نوبت چاپ: چاپ دوم پائیز 1366

قطع و صفحات: 48

صفحه رقعی تیراژ: 10000 جلد

چاپ خانه سلمان فارسی - قم تلفن 32208

قیمت: 50 ریال

حق طبع محفوظ و مخصوص ناشر است

ص: 2

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ)

(قرآن کریم - سوره ی جمعه)

جمعه، روز اجتماع و میعاد جماعت است، بانگ آسمانی اذان جان ها را از اشتغالات زمینی می کند و به سوی نور و فلاح به پرواز در می آورد. مؤمنان از هر گوشه آن چه در دست دارند و می نهند، از آلودگی ها غسل می کنند، برای حضور در بارگاه محبوب، خود را می آریند برای دیدار با فرشتگان خود را خوش بو می سازند، چون رودی از هر کوی و برزن سرازیر می شوند، و چون موجی به دریای جماعت جمعه می پیوندند...

الله اکبر ...

ص: 1

بانگ تکبیر مؤذن مؤمنان را فرا می خواند، عظمت تکبیر جان ها را فرا می گیرد، ایمان حجاب روزمرگی را می درد و شعله می کشد؛ و مؤمن در این شعله هر چه دارد می ریزد و می سوزاند و برهنه از همه پای بندی ها و سرشار از عشق و ایمان می شتابد، و خود را نیز در امواج ایمان جمع مستحیل می سازد تا هیچ از خود نماند و سراپا برای خدا خالص شود؛ در برابر خدا بایستد، و نه با زبان خود، که با زبان جمع خدا را بخواند؛ و نه به قدر يك نفر که به ظرفیت يك اجتماع فیض بگیرد...

الله اکبر ...

با بانگ مؤذن مؤمنان برای جهاد آماده می شوند. ابتدا از خود آغاز می کنند، مغازه را می بندند، از منافع مادی صرف نظر می کنند. راحتی خانه را پشت سر می نهند، همگان از هر سو می شتابند و به حاکم روی می آورند، در صف قرار می گیرند، گوش به فرمان، می مانند و از اخبار دور و نزدیک و دشمن و دوست آگاه می شوند، و بسیج شدن را در هر لحظه که لازم آید می آموزند. خدا را بر نعمت هایش سپاس می نهند و بر پیامبر و پیشوایان درود می فرستند و برای خود و مؤمنان آمرزش می خواهند و تقوی و مراقبت بیش تر را آماده می شوند، و به جهت تحکیم ارتباط با خدا، به نماز می ایستند...

الله اکبر...

جماعت جمعه تجلی اسلام اجتماع است و پشتوانه ی

ص: 2

استمرار حاکمیت حق، و پذیرش مسئولیت جمعی در دفاع از حریم ایمان و عقیده ی اسلامی و تبلور پیوند حاکم و حکومت با فرد فرد مسلمانان، و ظهور پشتیبانی اجتماع از حکومت عدل و اعمال مسئولیت حاکم در فرابردن آگاهی ملت، و اوج دادن ایمان و معنویت جامعه در سیر به سوی خدا.

جماعت جمعه، هر هفت روز یک بار ارکان اسلام را به نمایش می گذارد؛ نماز اسلام را که جماعت جمعه نماز است، جهاد اسلام را که بنیان صف آهنین نماز جمعه و تعلیمات سیاسی آن در مسیر جهاد است، حج اسلام را که همان گستردگی و تعاون و همسانی حج را هر هفته به همراه دارد، خمس و زکات اسلام را که مؤمنان را به گذشتن از تجارت و منافع فردی و ملی دارد و به نیازهای جامعه آگاه می سازد، امر به معروف و نهی از منکر اسلام را که این دو وظیفه ی بزرگ از ضرورت های نماز جمعه است، و تولی و تبری اسلام را که مؤمنان صمیمانه و همسان و برابر کنار هم قرار می گیرند و با دریافت آگاهی های سیاسی برای مقاومت در برابر دشمنان اسلام آماده و یک جهت می شوند. آری جماعت جمعه مظهر ارکان اسلام است... و الله اکبر.

نماز جمعه در سازندگی مسلمانان تأثیرات شگرفی دارد که هر گوشه ی آن قابل دقت و بررسی است:

ص: 3

1- نماز جمعه همانند سایر اجتماعات دینی، برادری و صمیمیت را در مسلمانان تقویت می کند، تفاوت های طبقاتی و اختلاف در نژاد و رنگ و زبان، در جماعت جمعه از میان برداشته می شود، و همه ی اقشار در کنار هم قرار می گیرند. بدین ترتیب برتری های خیالی و فاصله هایی که ممکن است به جهت تفاوت ها در جامعه ای شکل بگیرد رنگ می بازد، و صفا و صمیمیت و ایثار و دیگر دوستی جای آن را می گیرد.

2- اجتماع عظیمی که هر هفته در جماعت جمعه گرد می آیند، تشکلی از نیرو های ناپیدای جامعه است که همچون سان و رژه ی سپاه، توان اسلام را به معرض نمایش می گذارد، و موجب ارباب و تضعیف دشمنان می گردد. نماز جمعه نمایان گر قدرت اسلام است، و این که مستحب است امام جمعه به هنگام ایراد خطبه براسلحه تکیه کند نموداری از همین حقیقت است.

3- از پر ارج ترین فوائد نماز جمعه، آگاه ساختن جامعه از مسائل سیاسی و مشکلات اجتماعی است، و این موضوع اگر برترین ثمره ی نماز جمعه نباشد از مهم ترین سودمندی های آن محسوب می شود، زیرا انحطاط و ضعف و زبونی هر اجتماع بیش از هر چیز معلول عدم آگاهی و بازماندن از رشد سیاسی و عدم اطلاع از مشکلات است، به همین جهت امام جمعه موظف است در

خطبه ها مسائل روز و مشکلات گوناگون کشور را با نماز گزاران در میان گذارد.

4- فائده ی دیگر نماز جمعه، برخورد و تماس و تأثیر متقابل افراد و بیرون کشیدن آنان از انزوا و انفصال و کناره گیری است، که موجب هماهنگی و وحدت فکری و توافق اخلاقی در جامعه می شود. این سودمندی را توجه همگان نسبت به يك نفر - خطیب جمعه - تقویت می کند. زیرا در صحنه ی نماز جمعه همه از يك فرد عادل و پرهیز کار مطالبی را می شنوند، و اخلاق و رفتاری را مشاهده می کنند، و از فکر و عقیده ی او تأثیر می گیرند، و این ها همه به یکپارچگی و هماهنگی افراد کمک می کند.

5- مرکزیت برای تصمیم گیری های اجتماعی در امور مهم جامعه مثل جنگ و لشکر کشی، و بسیج عمومی برای انجام کار های عام المنفعه، فائده ی دیگر نماز جمعه است. مردم به نام خدا و با یاد او و برای بزرگداشت شعائر اسلام در میعادگاه جمعه اجتماع می کنند، در این اجتماع بزرگ مصالح امت طرح و بررسی می شود و پس از موافقت و تصویب عمومی، همه برای تحقق آن رو به يك هدف به حرکت در می آیند، و سیل آسا هر مانعی را از میان بر می دارند.

از این رو، نماز جمعه در تاریخ اسلام پیوسته

ص: 5

میعاد گاه مسلمانان برای تصمیم گیری در امور، و مرکزی برای تجمع نیروها جهت مقابله با خطراتی که مسلمانان را تهدید می کرد بوده است.

پیشوای هشتم امام رضا علیه السلام، در پاسخ کسی که پرسید: چرا در نماز جمعه خطبه واجب است؟ فرمود: «زیرا جمعه زمان حضور همه است، و خداوند خواسته برای امام وسیله ای باشد که مردم را پند دهد و به طاعت خدا تشویق نماید و از نافرمانی او بهراساند و آنان را از مصالح دین و دنیایشان آگاه سازد، و به آنان از رویداد های جامعه در زمان و مکان های مختلف که و زیانی دارد خبر دهد» (1).

و در جای دیگر فرموده است:

«دو خطبه در نماز جمعه واجب شده تا یکی در حمد و ستایش خدای متعال و تمجید و تقدیس او باشد، و دیگری برای بیان نیازها و مشکلات و بیم دادن و دعا و فرمان به مصالح و نهی از مفسد» (2).

این فواید و نظایر آن که در برقراری قدرت اسلامی و استقلال و امنیت اجتماعی سهم بسزایی دارد مصالحی است که برای بزرگداشت نماز جمعه در نظر گرفته شده، و قرآن کریم با تأکید دستور می دهد چون نماز جمعه بر پا شد هرگونه کار و هدف شخصی را رها کنید و به سوی جماعت جمعه بشتابید و با تعبیر (ذُلِّكُمْ خَيْرٌ

ص: 6

1- جامع الاحادیث للشیعه، ج 6، ص 89

2- وسائل الشیعه، ج 5، ص 40

لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (این برایتان بهتر است اگر بدانید مصالح و فوائد اجتماعی نماز جمعه را بر مصالح و اغراض شخصی ترجیح داده است.

نماز جمعه در قرآن کریم

در سوره جمعه می خوانیم:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (1).

(ای مؤمنان! روز جمعه هنگامی که نماز را اعلام کردند به سوی ذکر خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید، این برای شما اگر بدانید بهتر است).

مرحوم مجلسی رحمة الله عليه می نویسد: «در این که این سوره و این آیات درباره ی نماز جمعه است تردیدی نیست، و مفسرین شیعه و سنی بر همین مطلب اجماع دارند» (2).

در این آیه برای توجه به نماز جمعه و اهمیت دادن به آن، تأکید های فراوانی به کار رفته که به برخی اشاره می کنیم:

1- مؤمنان را مخاطب قرار داده، و این اشاره ای است که مؤمن از این فریضه ی بزرگ بهره مند می شود،

ص: 7

1- سوره ی جمعه، آیه 9

2- بحار، ج، 89، ص 124

و مقتضای ایمان، انجام آن است نه ترك یا سبک شمردن آن.

2- از نماز جمعه به (ذکر الله) تعبیر فرموده است تا اهمیت آن مورد توجه باشد.

3- در جمله ی (فَاسْتَعِزَّ بِاللَّهِ) توصیه می فرماید که به سوی آن بشتابند و این تأکید دیگری است که در نماز جمعه شرکت کنند و سهل انگاری ننمایند، و این تعبیر معمولاً- در جایی استعمال می شود که موضوع مهمی در بین باشد که غفلت موجب از دست رفتن آنست.

4- با آن که کسب و تجارت در اسلام ارزشمند است در جمله ی (وَذُرُوا الْبَيْعَ) (خرید و فروش را ترك کنید و به نماز بپردازید)، تأکید می فرماید که نماز جمعه بر آن ترجیح دارد و به هنگام آن هر کار دیگری باید ترك شود.

5- جمله ی (ذُلُّكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) با تأکید بیشتر اعلام می فرماید پرداختن به نماز و ترك کارهای دیگر به خیر شماست و خدای متعال که به خیر همه از هر کس آگاه تر است آن را خیر می داند و شما هم اگر بدانید و به خیر خود آشنا باشید این حقیقت را خواهید یافت، بنابراین کسی که کارهای دیگر را بر نماز جمعه مقدم

ص: 8

می دارد واقعیت را در نیافته و جاهل است، و از خیر خود دوری می جوید.

6- آیات بعدی باز در انتقاد از کسانیست که نماز جمعه را رها کرده و به خرید و فروش و یا کارهای بیهوده می پردازند: (وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَ تَرَكُوا قُلُوبَهُمْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِوَ مِنَ التِّجَارَةِ وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ).

7- جمله ی (قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِوَ مِنَ التِّجَارَةِ) مقایسه ی ترک کنندگان نماز جمعه را مردود دانسته و تأکید می فرماید که نماز جمعه نزد خدا بهتر است، و می دانیم آن چه نزد خدا بهتر باشد برای همیشه بهتر است و قابل خدشه و اشکال نیست، و خداوند منزله از آنست که همچون بشر چیزی را امروز بهتر بداند و بعد خدشه ای پیش آید و تغییر عقیده دهد.

8- جمله ی (وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ) حاکی از آنست که اگر کسی فکر کند با شرکت در نماز جمعه به روزی و درآمدش لطمه ای وارد می شود در اشتباه است؛ روزی دست خداست و کسی که روزی می خواهد بهتر است به سوی (خیر الرزاقین) بیاید تا از فضل او بهره مند شود.

نماز جمعه از همان آغاز هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) تشریح

ص: 9

گردید، و پیامبر عزیز اسلام (صلی الله علیه و آله) به اقامه ی آن پرداخت. در سفر هجرت، پیامبر (صلی الله علیه و آله) روز جمعه به وادی (بنی سالم بن عوف) رسید و اولین نماز جمعه را در آن جا برگزار فرمود (1).

در مورد نزول آیاتی که ذکر شد، «مقاتل بن سلیمان» می گوید:

«دحیه کلبی» (2) که جوانی زیبا و خوش اندام بود - از شام با کالا های تجارتهی بسیار بازگشت، و او معمولاً با اجناس و کالا های مورد نیاز مردم به مدینه می آمد، و برای اعلام ورود او طبل می نواختند تا همه با خبر شوند و برای خرید کالا های مورد نیاز به کاروان تجارتهی دحیه مراجعه نمایند.

یک بار ورود «دحیه» که هنوز مسلمان نشده بود، روز جمعه واقع شد، پیامبر صلی الله علیه و آله به ایراد خطبه نماز جمعه مشغول بودند، با ورود دحیه، طبل نواختند و مردم استماع خطبه ی پیامبر (صلی الله علیه و آله) را رها کردند و برای خرید به سوی دحیه شتافتند. در مسجد جز دوازده نفر باقی نماند؛ پیامبر فرمود: اگر این گروه باقی مانده نبودند عذاب الهی بر آنان فرود می آمد... (3)

از آیاتی که در این مورد نازل شد چند نکته استفاده می شود:

ص: 10

1- مستدرک الوسائل، ج 1، ص 412

2- «دحیه» به فتح دال یا کسر آن یکی از کافران بود که اسلام اختیار کرد

3- به نقل از «المیزان»، ج 19، ص 320

1- دست کشیدن از همه ی کارها: در آیه مبارکه و شأن نزول آن آن چه در مقابل نماز آمده و از آن نهی شده خرید و فروش است، اما خرید و فروش خصوصیتی ندارد بلکه هر کاری که انسان را از عمل اجتماعی نماز جمعه و منافع مهم سیاسی و عبادی آن باز دارد، مورد نهی است و باید رها شود.

بنابراین خرید و فروش مثال روشنی است از کارهایی که انسان را مشغول می سازد و از شرکت در فریضه پر ارج جماعت جمعه باز می دارد.

2- سفارش و سرزنش: در آیه ی شریفه آن چه مورد سفارش و تأکید است، شتافتن و رو آوردن به سوی (ذکر الله) و یاد خداست و آن چه مورد نهی و سرزنش است پرداختن به خرید و فروش و کارهایی است که از یاد خدا باز می دارد.

این نکته کاملاً محسوس است که بر خلاف تفکر مادی گرایان، و برخلاف نظر گروه هایی که خود را منتسب به اسلام می دانند ولی همه ی مسائل را با بیش مادی می نگرند و زیر بنای همه ی امور را مسائل اقتصادی می پندارند، اسلام و قرآن چنان که در این آیات نیز می بینیم، محور اصلی را (ذکر الله) و تحکیم توجه به خدا قرار می دهد، و تنها آن را مسأله ی بنیادی و زیر بنای زندگی سعادت‌مندانه ی فرد و اجتماع می داند و هرچه بیش تر بر آن تأکید می کند. در همین آیات چندین بار

براین موضوع اصرار می ورزد؛ و می فرماید: (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ)، (این - رو آوردن به ذکر خدا - برای شما بهتر است). و بار دیگر با نكوهش می فرماید: «هنگامی که کار بیهوده ای دیدند به سوی آن شتافتند و تورا که به ایراد خطبه ایستاده بودی ترك کردند، بگو آن چه نزد خداست از لهُو و تجارت بهتر است».

و حتی برای بعد از نماز جمعه و هنگامی که این فریضه را انجام داده و متفرق می شوند نیز دستور می دهد: (وَأذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ)، (خدا را بسیار یاد کنید شاید رستگار شوید).

باید توجه داشت، آن چه نهی شده هنگام اقامه ی نماز مورد نهی است، یعنی توجه به خرید و فروش و مسائل مادی به طور مطلق مورد نهی نیست، و فقط در حال توجه به خدا و انجام فریضه باید ترك شوند. اسلام و قرآن کریم نمی خواهد مردم را به طور کلی از توجه به مسائل مادی باز دارد، بلکه سفارش می کند به هنگام نماز جمعه که عمل مهم تری است از کار های دیگر صرف نظر کنند؛ لذا در همین آیات پس از آن که فرمان می دهد خرید و فروش را رها کرده به سوی ذکر خدا بشتابید، بلافاصله می گوید: (فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ) (1)، (هنگامی که نماز برگزار شد در زمین پراکنده شوید و از فضل خدا بجویید).

ص: 12

اهمیت نماز جمعه در روایات

در روایات اسلامی برای برپا داشتن نماز جمعه و شرکت در آن بسیار سفارش شده است، اهمیت نماز جمعه به حدی است که حتی زندانیان را با مراقبت برای شرکت در نماز جمعه می آوردند و پس از نماز به زندان بر می گردانند.

زندانی هم باید خطبه های جمعه را بشنود و از مسائل سیاسی و اجتماعی جماعت جمعه برخوردار گردد، و این خود کمکی به اصلاح زندانی است تا دیگر مرتکب خلاف نشود.

امیر مؤمنان علی علیه السلام، زندانیان را با ضمانت اولیاء آنان از زندان آزاد می ساخت تا در نماز جمعه شرکت کنند، و بعد اولیائشان آنان را به زندان باز گردانند (1).

و نیز آن گرامی فرموده است: در سه چیز اگر با پیشوایانتان مخالفت کنید هلاک می شوید: نماز جمعه، جهاد با دشمن، مناسک حج (2).

پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله فرمودند: «کسی که برای انجام کاری در روز جمعه - شخصی را استخدام کرده است نباید او را از شرکت در نماز جمعه بازدارد، و اگر چنین کند مرتکب گناه شده، و اگر مانع او نشود

ص: 13

1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 68

2- جامع الاحادیث، ج 6، ص 62

در ثواب نماز او شریک خواهد بود» (1).

امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند جمعه را بر دیگر روزها برتری داده است، بهشت روز جمعه برای کسانی که به سوی آن بیایند تزیین می شود، و شما به همان اندازه که برای نماز جمعه از یکدیگر سبقت بگیرید بسوی بهشت سبقت می گیرید، و درهای آسمان - روز جمعه - برای بالا رفتن اعمال بندگان گشوده می شود» (2).

امام باقر علیه السلام فرمود: «فرشتگان مقرب خداوند هر جمعه فرود می آیند، و کاغذ هایی از نقره و قلم هایی از طلا همراه دارند، و در ب مساجد روی تخت هایی از نور می نشینند، و هر کس در نماز جمعه شرکت کند به ترتیب ورود می نویسند، تا آن گاه که امام جمعه بیرون آید، و چون امام بیرون آمد اوراقی که در دست دارند فرو می پیچند» (3).

امام صادق علیه السلام فرمود: «هیچ قدمی نیست که در راه نماز جمعه برداشته شود مگر آن که خداوند بدن آن را بر آتش حرام می سازد» (4).

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «جمعه روزی است که خداوند اولین و آخرین را برای محاسبه - در روز حساب - جمع می فرماید، و هیچ مؤمنی نیست که

ص: 14

-
- 1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 68
 - 2- جامع الاحادیث، ج 6، ص 43
 - 3- جامع الاحادیث، ج 6، ص 45
 - 4- جامع الاحادیث، ج 6، ص 49

با پا های خود به نماز جمعه رود مگر آن که پس از خطبه، خداوند و حشت های قیامت را بر او آسان می سازد، و آن ساعتی است - پس از خطبه - که خداوند بر مؤمنان رحمت می فرستد» (1).

و نیز فرمود: «برای شما هر روز جمعه يك حج و يك عمره است، حج به جهت شرکت در نماز جمعه، و عمره به جهت انتظار نماز عصر پس از نماز جمعه» (2).

مردی به نام «قلیب» از اعراب بادیه نشین، خدمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) شرفیاب شد و عرض کرد: ای رسول خدا من یک بار چنین و چنان مہیای حج شدم ولی موفق نشدم.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: (عَلَيْكَ بِالْجُمُعَةِ فَإِنَّهَا حَجٌّ الْمَسَاكِينِ)، (بر تو باد که در نماز جمعه شرکت کنی زیرا نماز جمعه حج مستمندان است) (3).

و نیز آن گرامی فرموده است: (الْتَهَجِيرُ إِلَى الْجُمُعَةِ حَجٌّ فَقَرَاءَةُ أُمَّتِي)، (شتاب به سوی نماز جمعه حج فقیران امت من است) (4).

آداب نماز جمعه

اشاره

پیشوایان گرامی دین، برای شرکت در نماز جمعه به آدابی دستور داده اند که برخی را ذکر می کنیم:

ص: 15

1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 182

2- بحار، ج 89، ص 214

3- جامع الاحادیث، ج 6، ص 47

4- بحار، ج 89، ص 197

الف - نظافت و آراستن خود

«هشام بن حکم» از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود: «روز جمعه برای انجام نماز جمعه غسل کنید و خود را معطر سازید، و محاسن خود را شانه بزنید، و تمیز ترین لباس خود را بپوشید، و خود را بیارایید، و برای نماز جمعه آماده شوید، و با وقار باشید، و عبادت خدا را خوب به جا آورید، و تا می توانید کارهای نیکو انجام دهید (1)».

«سلمان فارسی» می گوید پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: «کسی که روز جمعه غسل کند، و خود را پاکیزه سازد و باعطری که دارد معطر نماید، و در نماز جمعه حاضر شود، و چون امام جمعه آمد به گفتار او گوش دهد، خداوند لغزش ها و گناه هفته ی او را از جمعه تا جمعه می آمرزد (2)».

و در روایتی دیگر فرمود: «کفاره ی لغزش های اوست مادام که از گناهان کبیره اجتناب نماید» (3).

و نیز پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «دوست من جبرئیل گفت يك روز خود را معطر کن و روز دیگر واگذار، اما روز جمعه حتماً باید به خود عطر بزنی و ترك آن سزاوار نیست» (4)

ص: 16

-
- 1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 53
 - 2- جامع الاحادیث، ج 6، ص 54
 - 3- مستدرک، ج 1، ص 407، حدیث 17
 - 4- جامع الاحادیث، ج 6، ص 226

امام صادق علیه السلام فرمود: (تَطَيَّبُوا بِأَطْيَبِ طَيِّبِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ) روز جمعه با بهترین عطر هایتان خود را خوش بو سازید (1).

ب- آمادگی قبلی

در برخی روایات تأکید فرموده اند مسلمانان از کارهایی که موجب باز ماندن از نماز جمعه می شود اجتناب کنند، امیر مؤمنان علی علیه السلام فرموده اند: «هیچ يك از شما پنجشنبه دوا - ی مضعف - نخورد»، شخصی پرسید: چرا؟

امام فرمود: «تا برای انجام نماز جمعه نا توان نباشد» (2)

و نیز آن گرامی در نامه ای به «حارث همدانی» نوشت: (لَا تُسَافِرْ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ حَتَّى تَشْهَدَ الصَّلَاةَ إِلَّا فَاصِلًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ فِي أَمْرٍ تُعَدَّرُ بِهِ) (3) (روز جمعه سفر مکن تا در نماز جمعه شرکت کنی، مگر آن که - برای جهاد - در راه خدا یا برای کاری که بر آن معذوری، سفر کنی).

ج- رعایت شرایط اخلاقی

در برخی دیگر از روایات به نظم و انضباط و رعایت سکوت و آرامش به هنگام حضور در جماعت جمعه و

ص: 17

1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 227

2- جامع الاحادیث، ج 6، ص 56

3- جامع الاحادیث، ج 6، ص 57

استماع خطبه، سفارش شده است.

امام صادق از امیر مؤمنان علیهما السلام نقل کرده اند: «مردم در نماز جمعه بر سه رتبه اند:

1- آن که پیش از آمدن امام حاضر می شود و با سکوت و آرامش گوش فرا می دهد؛ این گونه شرکت در نماز کفاره عمل از جمعه تا جمعه است به اضافه ی سه روز دیگر، زیرا خداوند فرموده (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا) یعنی اگر عمل روز جمعه به درستی انجام شود ثواب ده روز را دارد.

2- آن که با سر و صدا و بی نظمی در نماز جمعه شرکت می کند که بهره ای جز این ندارد.

3- آن که پس از شروع خطبه می آید (و به جای آن که بنشیند و به خطبه گوش دهد) می ایستد و نماز می خواند، چنین کسی بر خلاف سنت رفتار کرده است و در عین حال از خدا - پاداش - می خواهد، و خداوند اگر بخواهد به او - پاداش - می دهد و اگر بخواهد محرومش می سازد» (1).

و نیز امیر مؤمنان فرموده اند: «وقتی امام خطبه می خواند رو به او بنشینید و به سخنان او گوش فرا دهید» (2).

و نیز فرمودند: (لَا كَلَامَ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ وَلَا التَّفَاتِ الْأَكْمَا يَحِلُّ فِي الصَّلَاةِ وَإِنَّمَا جُعِلَتِ الْجُمُعَةُ رُكْعَتَيْنِ مِنْ

ص: 18

1- جامع الاحادیث، ج 6، ص 96

2- جامع الاحادیث، ج 6، ص 94

أَجَلِ الْخُطْبَتَيْنِ جَعَلْنَا مَكَانَ الرُّكْعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ فَهُمَا صَلَاةٌ حَتَّى يَنْزَلَ الْإِمَامُ (1).

(هنگامی که امام جمعه خطبه می خواند نباید حرف زد و نباید به سوی دیگر رو کرد، جز در مواردی که در نماز هم جایز است، نماز جمعه دو رکعت است به جهت آن که دو خطبه به جای دو رکعت سوم و چهارم آنست، و دو خطبه تا هنگامی که امام از منبر فرود آید نماز است).

ص: 19

1- وسائل، ج 5، ص 29

توصیه ی امام خمینی درباره ی نماز جمعه

امام امت و رهبر عالی قدر انقلاب در مورد اجتماعات عبادی و سیاسی اسلام و نماز جمعه فرمودند:

«من تکلیفم را باید به شما بگویم، شما دانشگاهی ها، شما دانشجو ها همه تان مساجد را بروید پر کنید. سنگر است آن جا، سنگر ها را باید پر کرد، محراب بهش می گویند آن جایی که حرب از آن جا شروع می شود؛ محل حرب. امروز و این عصر از همه روز ها برای ما، و این وقت و این عصر از همه وقت برای ما حساس تر است، برای این که همه چیز درست شده است و شیطان ها از اطراف جمع شده اند و می خواهند حالا که همه چیز درست و دارند مأیوس می شوند. نگذارند کارها اجرا بشود، باز

ص: 20

تهیه بینند ولو برای ده سال دیگر یا چند سال دیگر تهیه بینند، برای این که مسجد ها را کم کم خالی کنند، و آخوند مسجد را کنار بگذارند و يك کسی که وضو ندارد و به هیچ چیز هم معلوم نیست اعتقاد داشته باشند بیاورند آن جا جای آخوند و نگذارند نمازش را بخواند، و خالی کنند این سنگر ها را و بعد از خالی کردن این سنگر ها حمله کنند. این دژ های محکم را محکم نگاه دارید، نگویید که انقلاب کردیم حالا باید فریاد بزنیم، نخیر نماز بخوانید از همه ی فریاد ها بالاتر است، اجتماع کنید، نماز های جمعه را با شکوه به جا بیاورید، و نماز های غیر جمعه را هم اهمیت بدهید که شیطان ها از نماز می ترسند، از مسجد می ترسند...» (1)

همچنان که پیش تر نیز اشاره کردیم، یکی از سود مندی های بزرگ نماز جمعه آنست که گفت و شنود درباره ی مصالح دین و دنیای مسلمانان را جزو فریضه ی عبادی قرار می دهد، قانون گزار اسلام می خواهد با این برنامه و به وسیله ی نیروی عظیمی که در جماعت جمعه تشکل می یابد تمام مشکلات را حل کند، و از مفسد جلوگیری نماید نماز جمعه باعث می شود هر هفته گام های مهمی برای پیشبرد مصالح اسلام و مسلمانان برداشته شود و به همین جهت خطیب جمعه موظف است مسلمانان را در جریان امور قرار دهد و مردم را آگاه سازد، و از

ص: 21

برکات اجتماع عظیم مردم استفاده کرده از آنان برای رفع مشکلات یاری بخواند.

امام خمینی در رساله ی (تحریر الوسيله) ضمن بیان احکام نماز جمعه می فرماید:

مسئله ی 9: برای خطیب در نماز جمعه سزاوار این است که ضمن خطبه درباره ی مصالح دین و دنیای مسلمانان سخن گفته و جریانات و وقایع کشورهای اسلامی و غیر اسلامی و مسائلی را که سود و زیان آن به مسلمانان بر می گردد و همچنین مسائلی را که به زندگی و آخرت و امور سیاسی و اقتصادی آنان مربوط می شود و در استقلال و سرنوشت و موجودیت اسلامی آنان تأثیر دارد تشریح کند و کیفیت رفتار و روابط با سایر ملت ها را بیان نماید و از دخالت کشورهای ظالم و استعمارگر خصوصاً در امور سیاسی و اقتصادی مسلمانان که منجر به استعمار و استثمار آنان می شود هشدار بدهد.

به طور کلی نماز جمعه و خطبه های آن مانند مراسم حج و نماز عید فطر و عید قربان از بزرگ ترین سنگر های سیاسی اسلام است، ولی متأسفانه مسلمانان از وظائف مهم سیاسی اسلام غفلت نموده اند با این که اسلام دین سیاست است. هر کس در احکام حکومتی و سیاسی و اجتماعی و اقتصادی اسلام کم ترین مطالعاتی داشته باشد می داند که اسلام از سیاست جدا نیست پس کسی که خیال می کند دین از سیاست جداست جاهل و نادان است او نه اسلام را می شناسد و نه سیاست را».

ص: 22

«و در مسئله ی 14 می فرمایند: خطیب باید سخنور بلیغ و کلامش رسا باشد، و با سخنانی واضح و روشن و خالی از ابهام و پیچیدگی حرف بزند، از مسائلی که در سطح جهانی و خصوصاً در سطح کشور های اسلامی و کشور خودش برای مسلمانان مطرح است و با مصالح آنان ارتباط دارد آگاهی داشته باشد، در راه خدا از ابراز حقایق بیم و هراسی به خود راه ندهد و از انتقاد کسی نترسد، در بیان حق و افشای باطل در مواقع مقتضی صریح و قاطع باشد».

یادآوری به امامان جمعه

اشاره

شایسته است امام جمعه در هر منطقه ای باشد. موارد ذیل را که در تربیت و تزکیه ی مردم و رفع مشکلات نقش مهمی دارد، در نظر بگیرد:

1- در امور سیاسی و اجتماعی از رهبری های رهبر و امام امت پیروی کند، و رهبری های امام را ساده و روشن برای مردم بیان نماید.

2- به مشکلات منطقه توجه کامل داشته باشد و کمیته های مختلفی برای رسیدگی به مشکلات تشکیل دهد تا آنان مشکلات را با او در میان بگذارند و پس آگاهی در رفع مشکلات بکوشد و هر جمعه با مردم آن منطقه نیز در میان بگذارد.

ص: 23

3- تسهیلاتی به وجود آورد که همه ی مردم بتوانند مشکل یا پیشنهادشان را بیان کنند، و امام جمعه یا افرادی که زیر نظر او کار می کنند به رفع آن ها بپردازند.

4- امام جمعه با مرکز رهبری در تماس باشد تا از رهبری های خاص بهره مند شود، و نیز در حل مشکلات از رهبری استمداد نماید.

5- پاره ای از مشکلات منطقه را که لازم است به مقام رهبری گزارش شوند طبق ضوابط صحیحی با مقام رهبری در میان بگذارد.

چند توصیه به شرکت کنندگان در نماز جمعه

در انجام فریضه ی ارجمند جمعه، نکات ذیل مراعات شود:

1- مسیر خواهران از برادران جدا شود.

2- ابتدا صفوف جلو تکمیل گردد.

3- صف ها را مرتب و منظم سازند.

4- ضمن خطبه ها کاملاً سکوت نمایند و حتی موقع ورود افراد با واردین صحبت نکنند.

5- اگر رادیو همراه دارند هنگام استماع خطبه ها از گرفتن برنامه های دیگر رادیویی خودداری نمایند.

6- از استعمال دخانیات خودداری شود.

7- کاملاً رو به امام جمعه بنشینند و مطالب را خوب گوش کنند، و از رو کردن به این سو و آن سو اجتناب نمایند.

ص: 24

8- نوجوانان را با لطف و محبت جا دهند، و اگر کیفیت نماز را به درستی نمی دانند با مهربانی به آنان بیاموزند.

9- پس از پایان نماز و به هنگام خروج، عجله نکنند و از فشار و مزاحمت به دیگران خودداری نمایند.

10- تا پایان نماز جمعه و نماز عصر، جای خود را ترك نکنند، زیرا این کار مزاحمتی برای دیگر برادران است که هنوز به نماز مشغولند.

11- نماز جمعه فریضه ای بسیار ارجمند و در حکم حج است، کوشش کنند نماز را با حضور قلب به جا آورند تا بهره ی معنوی بیش تری ببرند.

12- ممکن است برخی از برادران برای شرکت خود در نماز جمعه شرائط خاصی قائل باشند از قبیل آن که امام جمعه چنین و چنان باشد و حتماً طرز فکرش صد در صد موافق من باشد! باید توجه داشت که این گونه پای بندی ها موجب می شود از فیض عظیم نماز جمعه محروم بمانیم، در حالی که نماز جماعت به ویژه جماعت جمعه نزد خدا محبوبیتی غیر قابل وصف دارد.

اضافه بر این، این گونه نظر ها اگر گسترش یابد موجب رکود و خلوت شدن نماز جمعه ها می شود، و ضربه ی بزرگی به انقلاب و اسلام وارد می سازد که جبران آن مشکل است. نباید وسوسه به خود راه داد، انگیزه ی بسیاری از این گونه وسوسه ها، تنبلی و تکبر است که هر مسلمانی باید از آن پرهیزد.

ص: 25

13- پس از دو خطبه و قبل از شروع نماز، بنابر آن چه در روایات پیشوایان معصوم علیهم السلام ذکر شده موقع دعاست، و وقتی است که دعا در آن مستجاب است، شایسته است برادران برای خود و همه ی مسلمانان دعا کنند و شرائط دعا را نیز مراعات نمایند.

ص: 26

چگونگی نماز جمعه و احکام آن

*چگونگی نماز جمعه و احکام آن (1)

نماز جمعه واجب تخییری است، یعنی مکلف می تواند روز جمعه به جای نماز ظهر، نماز جمعه بخواند، و البته نماز جمعه فضیلت بیش تری دارد (2)

نماز جمعه دو رکعت و مانند نماز صبح است، و مستحب است حمد و سوره ی آن با صدای بلند خوانده شود (3)

ص: 27

-
- 1- این احکام مطابق با (تحریر الوسیله) رساله ی عربی امام و نیز طبق استفتا هایی است که از دفتر امام در قم به عمل آمده.
 - 2- کسانی که از غیر امام تقلید می کنند و مرجع تقلید شان در این غیر امام مسئله قائل به احتیاط است می توانند در این احتیاط به امام رجوع نمایند و در این صورت نماز جمعه کافی است و نیازی به اعاده ی نماز ظهر نخواهد بود.
 - 3- برخی از مراجع تقلید قائلند که بنا بر احتیاط باید جهراً یعنی بلند خوانده شود

و نیز مستحب است در رکعت اول پس از حمد سوره ی جمعه و در رکعت دوم پس از حمد، سوره ی منافقون بخواند. نماز جمعه دو قنوت دارد، قنوت اول در رکعت اول پیش از رکوع و قنوت دوم در رکعت دوم بعد از رکوع خوانده می شود.

شرایط و موانع و مبطلات و شك و سهو در نماز جمعه مانند سایر نماز های شبانه روزی است و همان احکام را دارد.

مسئله ی 1: کم ترین تعدادی که می توانند نماز جمعه را برگزار نمایند پنج نفر می باشد که یکی از آنان امام جمعه است، و با کم تر از پنج نفر نماز جمعه تحقق نمی یابد.

مسئله ی 2: اجازه و نصب در امامت نماز جمعه شرط نیست، ولی امامی که از طرف حاکم اسلامی منصوب نیست نمی تواند با امامی که از طرف حاکم نصب شده مزاحمت کند، و در زمان حکومت اسلامی نصب امام جمعه با حاکم است.

مسئله ی 3: نماز جمعه در جایی صحیح است که در فاصله ی کم تر از يك فرسخ نماز جمعه ی دیگری اقامه نشده باشد، و اگر دو نماز در فاصله ای کم تر از يك فرسخ برگزار شود هر کدام زود تر آغاز شده صحیح است. و تقدم در نماز شرط است نه در خطبه، و اگر دو نماز با هم مقارن باشند هر دو باطلند.

ص: 28

در جماعت جمعه دو خطبه واجب است که باید هر دو پیش از نماز برگزار شود، بدون خطبه نماز صحیح نیست، بلکه دو خطبه در حکم اصل نماز است، ولی اگر شخصی وقتی به محل نماز جمعه برسد که خطبه تمام شده و امام به نماز ایستاده است، می تواند به امام اقتدا کند و نمازش صحیح است، حتی اگر در رکعت دوم پیش از رکوع برسد و اقتدا کند و یک رکعت را با امام و رکعت دوم را فرادی بخواند، باز نمازش صحیح است و از نماز ظهر کفایت می کند.

مسئله ی 1: در خطبه اول واجب است امام حمد و ثنای خدای متعال را به جا آورد، و بنا بر احتیاط بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) درود بفرستد، و واجب است مردم را به تقوی و پرهیز کاری سفارش نماید، و واجب است سوره ی کوچکی از قرآن بخواند، و بهتر است خطبه هایی که از امیر مؤمنان علی علیه السلام یا سایر ائمه طاهرین (علیهم السلام) نقل شده بخواند.

در خطبه ی دوم امام باید حمد و ثنای خدا بگوید و واجب است بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) درود بفرستد، و بنا بر احتیاط سزاوار بعد از درود بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برائمه (علیهم السلام) نیز درود بفرستد و برای مؤمنان استغفار کند، و بنا بر احتیاط به تقوی و پرهیز کاری سفارش نماید، و نیز بنا بر احتیاط سوره کوچکی از قرآن بخواند.

در هر دو خطبه لازم است امام جمعه ایستاده خطبه

بخواند و لازم است خود امام جمعه خطبه ها را ایراد نماید نه شخص دیگر، و نیز امام نمی تواند خطبه را آهسته بخواند، و بنا بر احتیاط باید صدای خود را هنگام پند و اندرز و سفارش و بیان مسائل مهم به قدری بلند کند که حضار بشنوند یا به وسیله ی بلندگو صدای خود را به مردم برساند، و نیز بنا بر احتیاط باید حمد و ثنای الهی و درود بر پیامبر و ائمه به زبان عربی باشد، ولی احتیاط آنست که موعظه و مصالح اسلام و مسلمین به زبان شنوندگان گفته شود، و اگر شنوندگان دارای چند زبان باشند اگر به زبان گروهی از آنان که از پنج نفر کم تر نباشند صحبت کند صحیح است.

مسئله ی 2: جایز است ایراد دو خطبه پیش از ظهر شرعی باشد به طوری که وقتی خطبه ها پایان می یابد ظهر شرعی شده باشد، و نماز شروع شود.

مسئله ی 3: اگر در خطبه برخی از قسمت های لازم مثل حمد و ثنا و یا سوره فراموش شود نماز جمعه باطل نمی شود.

مسئله ی 4: واجب است دو خطبه پیش از نماز جمعه گفته شود، و اگر عمداً بدون خطبه نماز جمعه را شروع کند نماز باطل است، اگر وقت باقی است واجب است نماز را بعد از دو خطبه اعاده نماید، و اگر تقدیم نماز عمداً نباشد بی وجه نیست که اعاده ی نماز لازم نباشد

مسئله ی 5: بنا بر احتیاط واجب شرکت کننده ی در جماعت جمعه باید به خطبه ها گوش دهد و صحبت

کردن در این حال مکروه است، و بنابر احتیاط سکوت را مراعات نماید، و اگر صحبت و کلام باعث باز ماندن از استماع خطبه و بی فایده شدن خطبه گردد لازم است از صحبت کردن اجتناب شود (1).

مسئله ی 6: لازم است از کار های دیگر نیز که موجب ترك استماع خطبه و از بین رفتن فائده آن می شود خودداری گردد.

مسئله ی 7: احتیاط سزاوار آنست که مستمعین در حال خطبه رو به امام باشند، و از رو کردن به این طرف و آن طرف خودداری نمایند.

مسئله ی 8: پس از دو خطبه تا شروع نماز جمعه صحبت کردن اشکال ندارد.

مسئله ی 9: مستحب است امام خود را بیاراید و بهترین لباس خود را بپوشد، و بالای منبر رو به مردم بایستد و سلام کند، و در حال خطبه بر عصا یا کمان یا شمشیر (و یا سلاح دیگر) تکیه نماید.

مسئله ی 10: مستحب است امام جمعه پیش از خطبه روی منبر بنشیند تا اذان تمام شود چنان که در تفاسیر و تواریخ ذکر شده روش پیامبر (صلی الله علیه و آله) این بود که روی منبر می نشستند تا اذان نماز جمعه تمام شود و هنگامی که روی منبر برای خطبه نشسته بودند بلال در مسجد اذان می گفت و هنگامی که از منبر فرود می آمدند بلال اقامه ی

ص: 31

1- برخی از مراجع تقلید فرموده اند بنابر احتیاط مأمومین هنگام خطبه ذکر نگویند و نماز مستحبی نخوانند و فقط به خطبه ها توجه کنند

کسانی که نماز جمعه بر آنان واجب است

بر مرد مکلف آزاد سالم که در سفر نباشد شرکت در نماز جمعه واجب است، در صورتی که محل اقامت او تا محل نماز جمعه بیش از دو فرسخ فاصله نداشته باشد. برزن و مسافر و بیمار و نابالغ و نابینا و پیر فرسوده نماز جمعه واجب نیست هر چند شرکت در نماز جمعه برایشان مشقتی هم نداشته باشد، ولی اگر در نماز جمعه شرکت کنند نمازشان صحیح است و از نماز ظهر کفایت می کند.

مسئله ی 1: مسافر می تواند در نماز جمعه شرکت کند و نمازش صحیح است، و از نماز ظهر کفایت می کند ولی نمی تواند چه برای مسافران و چه برای حاضران امامت جمعه کند، و حتی نمی تواند جزو پنج نفری که در حداقل شرکت کنندگان نماز جمعه شرط است قرار بگیرد، و لازم است حداقل پنج نفر غیر مسافر باشند، و اما اگر مسافر قصد ده روز یا بیشتر اقامت در محل داشته باشد دیگر مسافر محسوب نمی شود و در حکم افراد حاضر است.

مسئله ی 2: برزنان شرکت در نماز جمعه واجب نیست ولی می توانند شرکت کنند و نمازشان صحیح است، و از نماز ظهر کفایت می کند. در صورتی که تعداد مرد های شرکت کننده از پنج نفر کم تر نباشد.

ولی اگر زنان بخواهند مستقلاً نماز جمعه تشکیل دهند یا تکمیل کننده‌ی نصاب یعنی برخی از پنج نفر باشند صحیح نیست، پس حتماً باید نماز جمعه با شرکت مردان تشکیل شود و زنان اگر بخواهند در آن شرکت نمایند.

مسئله‌ی 3: شرکت در نماز جمعه بر شهری و روستایی و چادر نشینان بیابان در صورتی که بیابان محل سکونت آنان باشد واجب است.

وقت نماز جمعه

ابتدای وقت نماز جمعه، اول ظهر شرعی است (ظهر شرعی گذشتن آفتاب از نصف النهار هر منطقه است) و اگر امام جمعه پیش از ظهر خطبه‌ها را شروع و بعد از ظهر تمام کند و نماز را شروع نماید صحیح است.

در مورد آخر وقت نماز جمعه اختلاف است، احتیاط آنست که نماز را از اول ظهر بر حسب عرف به تأخیر نیندازند، و اگر به تأخیر افتاد بنابر احتیاط نماز ظهر خوانده شود و از نماز جمعه صرف نظر گردد (هرچند بعید نیست که تا رسیدن سایه‌ی شاخص به دو هفتم اندازه‌ی شاخص وقت نماز باقی باشد) [\(1\)](#)

مسئله‌ی 1: امام نباید خطبه‌های نماز جمعه را آن قدر طولانی سازد که وقت نماز جمعه از بین برود، و

ص: 33

1- برای تشخیص ظهر اگر يك چوب يك متری را در زمین مسطح نصب کنیم. هنگام ظهر در مثل شهرهای ایران وقتی است که سایه به حداقل برسد و شروع به زیاد شدن نماید، بنابراین تا سایه‌ی اضافی به دو هفتم يك متر برسد وقت نماز جمعه باقی است.

اگر چنین شد واجب است به جای نماز جمعه نماز ظهر بخواند.

مسئله ی 2: اگر مشغول نماز جمعه شوند و بین نماز وقت نماز جمعه به پایان برسد، بنا بر احتیاط واجب باید نماز جمعه را تمام کرده و نماز ظهر هم بخوانند، حتی اگر يك ركعت از وقت نماز جمعه را درك کرده و در وقت خوانده باشند.

چند مسئله ی دید از نماز جمعه

اشاره

مسئله ی 1: تمام شرایط نماز جماعت در نماز جمعه نیز باید رعایت شود، مثلاً بین امام و مأموم نباید چیزی حائل شود، و محل نماز امام بلند تر از محل نماز مأموم نباشد، در نماز بین امام و صف اول و نیز بین صفوف نماز گزاران زیاد فاصله نباشد و حدی که در فاصله تعیین شده رعایت شود.

مسئله ی 2: اذان دوم در نماز جمعه بدعت و حرام است (ظاهراً منظور از اذان دوم اذانی غیر از اذان نماز عصر است).

مسئله ی 3: خرید و فروش و معاملات دیگر روز جمعه بعد از اذان ظهر در زمان ما که نماز جمعه وجوب تعیینی ندارد حرام نیست، البته بهتر آنست که از کارها دست کشیده به نماز پردازند.

مسئله ی 4: اگر نماز گزار به جهت ازدحام جمعیت و نظایر آن نتواند در رکعت اول که رکوع امام را درك

کرده سجده را با امام جمعه به جا آورد، اگر سجده ها را خود انجام دهد و در رکوع رکعت بعد با امام همراه شود. نمازش صحیح است.

در پایان، مزید فیض و تبرک را. به دو خطبه (1) از خطبه های کوتاه امیر مؤمنان علی علیه السلام توجه کنیم، و این یادآوری را نیز لازم می دانیم که بهتر است در نماز جمعه ها خطبه هایی که از ائمه طاهرین رسیده خوانده شود (2).

خطبه ی اول

*خطبه ی اول (3)

(الْحَمْدُ لِلَّهِ ذِي الْقُدْرَةِ وَالسُّلْطَانِ وَالرِّزْقِ وَالْإِمْتِنَانِ، أَحْمَدُهُ عَلَى تَتَابُعِ النَّعِيمِ وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَالتَّقِمْ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ مُخَالَفَةً لِلْجَاهِلِينَ وَمُعَانَدَةً لِلْمُضِلِّينَ وَأَقْرَاراً بِأَنَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَقَفَى بِهِ الْمُرْسَلِينَ وَخَتَمَ بِهِ النَّبِيِّينَ وَبَعَثَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ

ص: 35

- 1- خطبه ی اول را امیر مؤمنان علی علیه السلام در یکی از نماز جمعه ها و خطبه ی دوم را در نماز جمعه ی دیگری ایراد فرموده اند و ما برای رعایت اختصار و نیز مطابقت با فتواها و احتیاط این دو را انتخاب و ذکر کرده ایم
- 2- خطیب جمعه می تواند در نماز جمعه ها قسمتی از همین خطبه ها را بگوید البته به صورتی که با فتوا مطابقت داشته باشد، و باید توجه داشت که خطبه نماز جمعه باید انشاء شود، و اگر خطبه های رسیده از معصومین را به کار می برد لازم است آن را به قصد انشاء بگوید، و فقط سوره ای از قرآن که در آخر خطبه است باید با قصد قرائت قرآن خوانده شود
- 3- جامع الاحادیث، ج 6، ص 111 - بحار، ج 89، 234

أَجْمَعِينَ، فَقَدْ أَوْجَبَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِ وَأَكْرَمَ مَنَاقِبَهُ لَدَيْهِ وَاجْتَمَلَ إِحْسَانَهُ إِلَيْهِ .

أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّتِي هُوَ الَّذِي هُوَ وَلِيُّ ثَوَابِكُمْ وَإِلَيْهِ مَرَدُّكُمْ وَمَابِكُمْ، فَبادِرُوا بِذَلِكَ قَبْلَ الْمَوْتِ الَّتِي لَا يَنْجِيكُمْ مِنْهُ حِصْنٌ مَنِيْعٌ وَلَا هَرَبٌ سَرِيْعٌ فَإِنَّهُ وَارِدٌ نَازِلٌ وَوَاقِعٌ عَاجِلٌ وَإِنْ تَطَاوَلَ الْأَجَلُ وَامْتَدَّ الْمُهْلُ وَكُلُّ مَا هَوَاتِ قَرِيْبٌ وَمَنْ مَهَّدَ لِنَفْسِهِ فَهُوَ الْمُصِيبُ، فَتَزَوَّدُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ الْيَوْمَ لِيَوْمِ الْمَمَاتِ وَاحذَرُوا الِئِمَّ هَوْلَ النَّبِيَّاتِ، فَإِنَّ عِقَابَ اللَّهِ عَظِيْمٌ وَعَذَابُهُ الِئِمَّ نَارٌ تَلْهَبُ وَنَفْسٌ تُعَذِّبُ وَشَرَابٌ مِنْ صَدِيْدٍ وَ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيْدٍ، أَعَاذَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنَ النَّارِ وَرَزَقَنَا وَإِيَّاكُمْ مُرَافِقَةَ الْأَبْرَارِ وَغَفَرَ لَنَا وَ لَكُمْ جَمِيْعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ.

إِنْ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ وَأَبْلَغَ الْمُوعِظَةِ كِتَابُ اللَّهِ، ثُمَّ تَعَوَّذَ بِاللَّهِ وَقَرَأَ سُورَةَ الْعَصْرِ ثُمَّ قَالَ: جَعَلْنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِمَّنْ تَسَعَهُمْ رَحْمَتُهُ وَيَسَّ جِلْمُهُمْ عَفْوُهُ وَرَأْفَتُهُ وَاسْتَعْفَرُ اللَّهُ لِي وَ لَكُمْ ثُمَّ جَلَسَ يَسِيْرًا ثُمَّ قَامَ ...)

ترجمه:

(حمد و ستایش مخصوص خدایی است که دارای قدرت و سلطنت، و مهربان و عطا بخش است، او را بر نعمت های پی در پیش ستایش می کنم، و از عذاب و انتقامش به او پناه می برم، و گواهی می دهم که خدایی جز الله نیست، یکتاست که شریکی ندارد، و در گواهی خویش با منکران حق، مخالفت می ورزم و با باطل کنندگانش مبارزه می کنم، و به این که او پروردگار جهانیان است

ص: 36

اعتراف می نمایم و گواهی می دهم که «محمد» بنده و فرستاده ی اوست که او را از پی پیامبران مرسل گسیل داشت و سلسله ی انبیاء را بدو خاتمه بخشید، و او را بر انگیخت تا رحمتی بر جهانیان باشد؛ بر او و خاندان او جملگی درود خدا باد. و بی تردید درود بر او را واجب ساخت و جایگاه او را نزد خود گرامی داشت، و احسان خویش را بر او نیکو نمود.

بندگان خدا! شما را به تقوای خدا سفارش می کنم، خدایی که عهده دار پاداش شماسست و سرانجام و بازگشت شما به سوی اوست، پس به تقوی اقدام کنید پیش از مرگ که هیچ قلعه ی نفوذ ناپذیر و هیچ گریز شتابانی شما را از مرگ نجات نمی دهد، و مرگ وارد شونده ایست که فرود خواهد آمد و واقع شونده ایست که با شتاب می آید، هر چند مدت عمر به درازا کشد و مهلت امتداد یابد، و هر آینده ای نزدیک است، و آن که خویش را آماده یابد سازد کامیاب خواهد بود، پس امروز توشه برگیرید - خدایتان رحمت کند - برای روز مرگ، و از هول و هراس دردناک شبانگاه حذر کنید، چرا که کیفر خدا بزرگ و عذاب او پر درد است؛ آتشی است که شعله می کشد و جانی که عذاب می شود و آشامیدن از چرک و خون و گرز های آهنین است، خداوند ما را و شما را از آتش پناه دهد، و به ما و شما دوستی و همدمی با نیکو کاران را روزی فرماید، و ما و شما همه را بیامرزد، همانا او بسیار آمرزنده و مهربان است.

همانا نیکو ترین حدیث و رسا ترین موعظه کتاب خداست. آن گاه فرمود: اعوذ بالله من الشیطان الرجیم، و سپس سوره ی «والعصر» را تلاوت نمود و پس از آن فرمود: خداوند ما و شما را از آنان که در فضای وسیع رحمت او و مشمول عفو و بخشش اویند قرار دهد، و از خداوند برای خود و شما طلب آمرزش می کنم. آن گاه اندکی نشست و سپس برخاست...»

خطبه ی دوم

*خطبه ی دوم (1)

(الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَإِنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَمَغْفِرَتُهُ وَرِضْوَانُهُ.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَنَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ أَنْكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اللَّهُمَّ عَذِّبْ كَفْرَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ الَّذِينَ يَصْدِدُونَ عَنْ سَبِيلِكَ وَيَجْحَدُونَ آيَاتِكَ وَيُكذِّبُونَ رُسُلَكَ، اللَّهُمَّ خَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ وَالْقِيَامِ فِي قُلُوبِهِمْ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَنَقَمَتَكَ وَأَسَاكَ الَّذِي لَا تَرُدُّهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْصُرْ جُيُوشَ

ص: 38

الْمُسْلِمِينَ وَ سَرَايَاهُمْ وَ مُرَابِطِهِمْ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِ بِهَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ، اللَّهُمَّ اجْعَلِ التَّقْوَى زَادَهُمْ وَالْإِيمَانَ وَالْحِكْمَةَ فِي قُلُوبِهِمْ وَأَوْزِعْهُمْ أَنْ يَشْكُرُوا نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ وَأَنْ يُؤْفُوا بِعَهْدِكَ الَّذِي عَاهَدْتَهُمْ عَلَيْهِ إِلَهَ الْحَقِّ وَ خَالِقَ الْخَلْقِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَنْ تُوَفِّي مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَلِمَنْ هُوَ لَاحِقٌ بِهِمْ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْهُمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

(إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَ آيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَ يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ وَ تَذَكَّرُونَ) اذْكُرُوا اللَّهَ يَذْكُرْكُمْ فَإِنَّهُ ذَاكِرٌ لِمَنْ ذَكَرَهُ وَ اسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ رَحْمَتِهِ وَفَضْلِهِ فَإِنَّهُ لَا يَخِيبُ عَلَيْهِ دَاعٍ دَعَاهُ. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (1)

ترجمه:

(حمد مخصوص خداست، او را ستایش می کنیم، و از او یاری می جوئیم، و به او ایمان می ورزیم، و بر او توکل می نماییم، و گواهی می دهیم که خدایی جز الله نیست، یکتاست که شریکی ندارد. و «محمد» بنده و فرستاده ی اوست، صلوات و سلام و مغفرت و رضایت خدا بر او و خاندان او باد.

بار خدایا بر محمد بنده و فرستاده و پیامبرت درود

ص: 39

1- بنابر احتیاط يك سوره ی كوچك هم از قرآن خوانده شود

فرست، درودی تمام، بالنده، پاکیزه که به آن درجه ی او را بالا بری و فضیلت او را آشکار سازی، و بر محمد و خاندان او درود فرست و بر محمد و خاندان او برکت ده چنان که بر ابراهیم و خاندان او درود فرستادی و برکت دادی و ترحم نمودی، همانا تو ستوده ی بزرگواری.

بار خدایا کافران اهل کتاب را که از راه تو باز می دارند، و آیات تو را انکار می کنند و پیامبرانت را تکذیب می نمایند عذاب فرما، بار خدایا بین آنان اختلاف بیفکن و رعب را بر دل هاشان القا کن، و عذابت را بر آنان فرود آور و انتقام و سختگیری را نیز، که از گروه مجرمان باز نمی داری. بار خدایا سپاه مسلمانان و دستجات مقدم آنان را که به جنگ رفته اند و مرز دارانشان را در شرق و غرب زمین یاری فرما، همانا تو بر هر کاری توانایی.

بار خدایا مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان مسلمان را پیامرز، خداوندا تقوی را توشه ی آنان ساز و ایمان و حکمت را در دل هاشان قرار ده و الهامشان فرما که سپاس گزار نعمت تو آنان انعام فرموده ای باشند، و به عهدی که با آنان بستنی وفا کنند، ای خدای بر حق و آفریدگار خلق. خدایا مردان و زنان مؤمن و مردان و زنان مسلمان را که در گذشته اند و کسانی از آنان را که بعداً به ایشان ملحق می شوند پیامرز، همانا تو غالب درستکاری.

«همانا خداوند به عدل و احسان و رسیدگی به

خویشان فرمان می دهد، و از زشتی و گناه و ستم نهی می فرماید، شما را موعظه می کند شاید متذکر شوید.»

به یاد خدا باشید تا شما را یاد کند، همانا او به یاد کسی است که در یاد او باشد، و از رحمت و فضل خدا بخواهید، همانا هیچ دعا کننده ای که او را بخواند نا امید و محروم نمی ماند.

پروردگارا در دنیا و آخرت به ما نیکی کن و از عذاب آتش نگاهمان دار.)

ص: 41

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه موفق به تولید نرم‌افزارهای تلفن همراه، کتاب‌خانه‌های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارك امام علیه السلام پشتیبانی می‌شود.

برای خدمت‌رسانی بیشتر شما هم می‌توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می‌دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک می‌گوییم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه‌ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آبادی - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

